

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”
DIN CHIȘINĂU**

**Cu titlu de manuscris
CZU: 373.2.015(043.2)**

ȚIFRAC MARIA

**FORMAREA CULTURII COMUNICĂRII LA PREȘCOLARI
ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚII LITERAR-ARTISTICE**

Specialitatea 531.01 – Teoria generală a educației

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

CHIȘINĂU, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale „Științe ale Educației”, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat

Președintele comisiei:

COJOCARU Victoria, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

Conducător științific:

GOLUBIȚCHI Silvia, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

Referenți oficiali:

ANTOCI Diana, doctor habilitat în științe ale educației, profesor universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

MÎSLIȚCHI Valentina, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

MIH Viorel, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România.

SACALIUC Nina, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți.

Susținerea tezei va avea loc la 12 aprilie 2024, ora 12.00, în ședința Comisiei de susținere publică a tezei de doctor din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, sala Senatului, str. Ion Creangă, 1, bloc 2.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca științifică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (www.upsc.md) și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la ___ martie 2024

Președintele Comisiei de susținere:

COJOCARU Victoria, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar

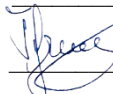
Conducător:

GOLUBIȚCHI Silvia, doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Autor:

ȚIFRAC Maria

©Țifrac, Maria, 2024

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	5
CONȚINUTUL TEZEI	10
1. Repere psihopedagogice ale culturii comunicării și activității literar-artistice la vârsta preșcolară	10
2. Bazele metodologice ale activității literar-artistice la vârsta preșcolară din perspectiva culturii comunicării.....	12
3. Demersul praxiologic în formarea culturii comunicării la preșcolari în contextul activității literar-artistice.....	15
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	25
BIBLIOGRAFIE	29
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI	32
ADNOTARE (română, engleză).....	34

LISTA ABREVIERILOR

Abreviere	Semnificație
A	comportament avansat
D	comportament în dezvoltare
GC	grup de control
GE	grup experimental
NS	comportment care necesită sprijin
SemPeTe	Semnificarea personală a textului
TSemPeTe	Tehnologia semnificării personale a textului
Modelul FCCP	Modelul pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Volumul imens de informație de care dispune azi omenirea și ritmul alert în care aceasta sporește pun cu acuitate în fața instituțiilor preșcolare sarcina formării unor capacități pentru ca educații, copiii, să devină ați de autoformare permanentă în vederea inserției sociale reușite. Instituțiile de educație timpurie au sarcina de a asigura tot necesarul de cunoștințe și abilități care ar facilita integrarea socială a copilului într-o comunitate. El trebuie să fie pregătit, la nivelul său de vârstă, pentru a se adapta rapid și eficient la dinamica transformărilor socio-culturale.

Ritmul schimbărilor, amplitudinea acestora, precum și imprezibilitatea absolută a problemelor cu care se confruntă omenirea impun dezvoltarea și cultivarea competențelor și abilităților care să permită celui supus provocărilor să fie capabil de permanentă adaptare. Internetul, computerele, tabletele, telefoanele inteligente, Facebookul, Twitterul, Youtube-ul, site-urile comerciale, de educație sau de socializare, au transformat cultura întregii lumi, la care copilul este parte.

În acest sens se afirmă că prin educație se dorește să se „șlefuiască talentul personal al copilului, să-i transfere valorile de referință pentru consolidarea caracterului, să-i dezvolte capacitățile creative. Lumea este modelată de inteligență prin ideile dezvoltate prin cultură, prin creația științifică și tehnică, prin capacitatea umană de a înțelege, interpreta și crea lumea în care trăim” [44].

În științele pedagogice cultura comunicării la preșcolari este mai puțin examinată, deoarece comunicarea și cultura sunt fenomene complexe, specifice în preșcolaritate, reprezentând o multitudine de aspecte la nivel psihologic, social, cultural în limitele de vârstă consemnate. Copiii nu au încă un vocabular bine dezvoltat, prezintă lacune de limbaj, nu înțeleg sensul tuturor cuvintelor; copiii învață gramatica fără să conștientizeze regulile gramaticale. Soluționarea unui șir de dificultăți practice în aria educației preșcolare devine o necesitate stringentă, aici înscriindu-se: stimularea și dezvoltarea abilităților de comunicare a preșcolarilor, a vorbirii orale; modelarea unor relații comunicative stabile între ei și cei din jur; stimularea interesului pentru respectarea regulilor și normelor stabilite în procesul de comunicare verbală; formularea părerii personale critice asupra evenimentelor desfășurate.

Legea Educației Naționale Nr 1 din România în articolul 2 are ca viziune „promovarea unui învățământ orientat pe valori, creativitate, capacități cognitive, capacități volitive și capacități acționale, cunoștințe fundamentale, competențe și abilități de utilitate directă, în profesie și în societate” [43].

În documentul de politici educaționale [44] „Repere pentru proiectarea și actualizarea Curriculumului național (ISE, 2016)” se menționează faptul că „Curriculumul pentru educație timpurie” trebuie să se fundamentează pe un set de finalități formulate în documentul de politici educaționale „Reperete fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie”, (aprobat prin Ordin de Ministru (O.M. nr. 3851/2010). Acest document reprezintă un set de enunțuri care reflectă așteptările privind ceea ce ar trebui copiii să știe și să fie capabili să facă. Aceste așteptări sunt definite pentru a sprijini creșterea și dezvoltarea normală și deplină a copiilor de la

naștere până la intrarea în școală”. Conform acestuia, finalitățile educației timpurii au în vedere o abordare holistică, vizând cele cinci domenii ale dezvoltării copilului: dezvoltarea fizică, sănătate și igienă personală; dezvoltarea socio-emoțională; dezvoltarea cognitivă și cunoașterea lumii; dezvoltarea limbajului, a comunicării și a premiselor citirii și scrierii; capacități și atitudini în învățare.

La fel și în Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani din Republica Moldova sunt prezentate aceste domenii de dezvoltare [45].

În Curriculumul pentru educație timpurie din România se pune un mare accent pe dezvoltarea limbajului și a comunicării (ascultare în vederea înțelegerii mesajului, comunicare și exprimare orală corectă, interes pentru scris și citit, discriminare fonetică, conștientizarea mesajului scris etc.), capacități și atitudini în învățare (curiozitate și interes, inițiativă, persistență, creativitate). Domeniul de dezvoltare a limbajului, a comunicării și a premiselor citirii și scrierii vizează dezvoltarea limbajului (sub aspectele vocabularului, gramaticii, sintaxei, dar și al înțelegerii semnificației), a comunicării (cuprinzând abilități de ascultare, comunicare orală și scrisă, nonverbală și verbală) și preacizizițiile pentru scris-citit și însoțește dezvoltarea în fiecare dintre celelalte domenii [42, p.17].

Cercetările arată că succesul școlar depinde în mare măsură de educația și învățarea fundamentală care are loc înaintea începerii școlii. Așa-numitele abilități precursore de limbaj au un rol important în acest context. Copiilor capabili să comunice și să-și împărtășească gândurile cu ceilalți și care au descoperit bucuria discutării experiențelor, planurilor și descoperirilor lor, le este mai ușor să învețe să citească și să scrie. Copiii curioși care au investigat și comparat cantități, forme și materiale când erau încă foarte mici învață mai ușor scrisul, cititul [34].

Educația timpurie, în sistemul de învățământ din Republica Moldova, se bazează pe abordarea holistică a dezvoltării copilului și abordarea centrată pe copil în procesul educațional. De aceea, dezvoltarea fizică, socio-emoțională, cognitivă și a limbajului în copilărie constituie aspecte decisive pentru viitorul adult - cadrul de referință al educației timpurii [41, p.7].

Activitățile literar-artistice ale preșcolarului cuprind activitatea educatoarei direcționată spre familiarizarea celor mici cu opere din folclor, literatura pentru copii și pregătirea lor în vederea însușirii modalităților generalizate de acțiune, necesare activității verbal-artistice și activitatea copilului, îndreptată spre însușirea modalităților de acțiune pentru formarea deprinderilor și priceperilor necesare percepției, analizei, reproducerii operei artistice și, în sfârșit, creației literare elementare.

Descrierea situației în domeniul cercetării și identificarea problemei de cercetare.

Despre *dezvoltarea educației preșcolare* în Republica Moldova s-au preocupat cercetătorii: V. Cojocar, G. Chirică, N. Carabet [7], N. Sacaliuc [30], L. Mocanu [20]. Conceptele de *comunicare și formele comunicării* au fost abordate de către cercetătorii: I. O. Pânișoara [26], C. Ștan [34], L. Șoitu [35], F. Orțan [22], M. Dinu [10], L. Ezechil [11] etc., iar în Republica Moldova - T. Callo [3], L. Sadovei [31], S. Golubitchi [14].

Probleme ce țin de studiul conceptului de *cultura comunicării* au fost abordate în lucrările științifice ale cercetătorilor din Republica Moldova: A. Paliu [24], T. Callo, M. Hadârcă [16], C. Șchiopu [37], A. Zgardan-Crudu, A. A. Coropceanu [39], L. Sadovei, A. Boțan [32], iar L. Mocanu [20], Racu J [29], O. Paladi [23], D. Antoci D., St. Abreja [1], V. Mîslițchi, I. Prodan [19], V. Olărescu [21], D. Ponomari [28] au abordat conceptul de *comunicare la vârsta preșcolară*. Conceptul de *competență de comunicare* a fost abordat de Vl. Pâslaru [27], T. Cartaleanu, T., O. Cosovan, V. Goraș-Postică, M. [4], M. Hadârcă [15], V. Mîslițchi [18], S. Duminică [9].

Cercetările care vizează conceptul de *activitate literar-artistică* în Republica Moldova întâlnim la cercetătorii: S. Cemortan [5], Vl. Pâslaru [27], C. Șchiopu [36], N. Baraliuc [2], S. Duminică [9].

M. И. Лисина, care a studiat comunicarea ca o acțiune comunicativă specifică și a elaborat schema conceptuală a acestei activități, dă următoarea definiție a comunicării: „Comunicarea este interacțiunea dintre doi (sau mai mulți) oameni, orientată spre coordonarea și unirea eforturilor acestora, cu scopul stabilirii de relații și atingerii unui rezultat comun” [40]. Cultura, la rândul său, nu poate fi înțeleasă decât ca element al ansamblului vieții sociale. Ea reprezintă o rezultantă a schimbului realizat între procesele vieții sociale, în intercondiționarea lor reciprocă (de acumulare, cunoaștere, reflectare, creație și valorizare) [13, pp.15-23].

Astfel, observăm că cercetarea problemei formării culturii comunicării la vârsta preșcolară este justificată din perspectiva stabilirii fundamentelor teoretico-aplicative, investigării specificului activității literar-artistice la această vârstă în contextul noilor orientări educaționale. Situația descrisă oferă un tablou clar care permite să identificăm unele *contradicții*: între cerințele tot mai mari ale societății moderne în domeniul formării culturii comunicării la preșcolari și importanța acesteia la etapa actuală și:

- lipsa unui reper științific, tehnologic și metodologic de formare a culturii comunicării, ce ar asigura succesul procesului de dezvoltare a preșcolarilor;
- dificultățile de comunicare la vârsta preșcolară ce rezultă din insuficiența explorării culturii comunicării în cadrul activității literar-artistice.

Problema cercetării: Care sunt fundamentele teoretico-aplicative ale formării culturii comunicării la preșcolari în contextul activității literar-artistice?

Scopul cercetării: Determinarea fundamentelor teoretice și praxiologice ale culturii comunicării, elaborarea și validarea *Modelului pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice*, având ca parte componentă *Tehnologia semnificării personale a textului*.

Obiectivele cercetării:

1. Stabilirea reperelor teoretice ale culturii comunicării: *comunicare, comunicare didactică, comunicare educațională*.
2. Determinarea principiilor, factorilor, criteriilor și condițiilor psihopedagogice ale formării culturii comunicării la preșcolari în contextul activității literar-artistice.
3. Specificarea etapelor activității literar-artistice la vârsta preșcolară.
4. Diagnosticarea experimentală a nivelului culturii comunicării a preșcolarilor în cadrul activității literar-artistice.

5. Elaborarea și valorificarea experimentală a *Tehnologiei semnificării personale a textului*.
6. Realizarea studiului experimental la nivel de profesori pentru învățământul preșcolar.

Ipoteza cercetării: Cultura comunicării poate fi formată la preșcolari dacă aceștia vor fi incluși într-un proces complex de activități literar-artistice printr-o valorificare activă a strategiilor de formare.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. La baza analizei problemei științifice au stat: conceptul de comunicare umană (I. O. Pânișoara [26]); comunicare didactică (C. Stan [34]); teoriile comunicării (V. Tran, I. Stănciugelu [38]); formele de comunicare (S. Golubițchi [14]); aptitudini de comunicare (D. Antoci, St. Abreja [1]), formarea vorbitorului cult (M. Hadîrcă, T. Callo, T. Cazacu [16]); cultura comunicării (A. Palii [24]); conceptul de cultura comunicării C. Șchiopu [37]); formarea culturii comunicării la lecțiile de limba română (A. Zgardan-Crudu, A. Coropceanu [39]); fundamente pentru o știință a educației pentru vârsta preșcolară (N. Sacaliuc, V. Cojocar [30]); dezvoltarea comunicării la vârsta preșcolară (V. Olărescu, D. Ponomari [21]); formarea capacității de comunicare la preșcolari (V. Mîslișchi, I. Prodan [19]); aptitudini de comunicare la vârsta preșcolară (O. Palade [23]); abilități comunicative la preșcolari (J. Racu [29]), formarea competenței de comunicare (M. Hadîrcă [15], V. Mîslișchi [18], S. Duminică [9]); receptarea textului literar (C. Șchiopu [36], Vl. Pâslaru [27], A. Pamfil [25], V. Mih [17], N. Baraliuc [2]); etape metodologice privind organizarea activității literar-artistice (S. Cemortan [5], C. Șchiopu [36], Vl. Pâslaru [27], N. Baraliuc [2]).

Metodele cercetării științifice:

- metode teoretice: documentarea, analiza și sinteza științifică, generalizarea și sistematizarea, abstractizarea și modelarea teoretică;
- hermeneutice: interpretarea ideilor, viziunilor, opiniilor teoretice și a datelor experimentului;
- metode experimentale: experimentul pedagogic, conversația, observarea, chestionarea;
- metode matematico-statistice prin intermediul programului SPSS: testul t-Student, metoda ANOVA, test Shapiro-Wilk, test Mauchly de sfericitate, Test of Within-Subjects Effects, Tests of Whithin-Subjects Contrasts, test χ^2 .

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezidă în: elaborarea *Modelului pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice* și demonstrarea valabilității funcționale a acestuia; esențializarea ideii de semnificare personală a textului de către preșcolari; elaborarea și validarea *Tehnologiei semnificării personale a textului în cadrul activităților literar-artistice și a Programului formativ „Comunicăm, cultura o dezvoltăm”*.

Rezultatele obținute care au contribuit la soluționarea problemei științifice importante rezidă în conceptualizarea *Modelului pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice*, fapt care a contribuit la formarea culturii comunicării preșcolarilor, în vederea direcționării procesului și racordării la cerințele privind educația preșcolară.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de precizarea principiilor și a factorilor determinativi ai formării culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice; argumentarea științifică a relevanței și a necesității formării culturii comunicării la preșcolari din perspectiva educației literar-artistice; semnificarea noțiunii de activități literar-artistice a preșcolariilor și interpretarea textului.

Valoarea aplicativă a cercetării este reprezentată de elucidarea experiențelor praxiologice ale formării culturii comunicării, în general, și a limbajului, în special, ale preșcolariilor prin textele literare, experiențe care pot fi valorificate și la nivelul claselor primare. Rezultatele experimentale și concluziile cercetării pot fi utilizate în reconsiderarea ideilor și concepțiilor existente cu privire la formarea culturii comunicării la preșcolari în contextul activității literar-artistice.

Implementarea rezultatelor cercetării teoretico-experimentale s-a realizat prin valorificarea *Tehnologiei semnificării personale a textului în cadrul activităților literar-artistice* din grădinița Școlii Gimnazială nr. 5, Sighetu Marmăției, Maramureș, România și a conținuturilor *Programului formativ „Comunicăm, cultura o dezvoltăm”*.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Ideile de bază și rezultatele investigației au fost promovate și discutate prin intermediul comunicărilor la conferințele științifice naționale și internaționale: *Rolul comunicării în procesul de învățământ*. În: Congresul Științific Internațional Polono-Moldo-Român: Educație-Politică-Societate, Chișinău-Iași 1-4 aprilie, 2019; *Aspecte teoretice ale comunicării didactice*. În: Conferința Republicană a Cadrelor Didactice. 1-2 martie 2019, Chișinău; *Caracteristicile și perspectivele comunicării didactice*. În: Simpozionul științific internațional Tradiție și inovație în educație. 18-19 octombrie 2019, Chișinău; *Bariere în comunicarea didactică*. În: Conferința științifică națională cu participare internațională 27-28 septembrie. Învățământ Superior: Tradiții, Valori, Perspective, 2019, Chișinău; *Aspecte privind eficiența și remediile comunicării*. În: Conferința internațională “Orientări creative în învățământul și cercetarea românească la 30 de ani de la Revoluție. O privire intra-, pluri- și transdisciplinară, decembrie 2019, Bacău; *Comunicarea în cadrul grupului*. În: Conferința științifico-practică cu participare internațională Orientări axiologice ale constructivismului în educația modernă, 31 ianuarie -1 februarie, 2020, Chișinău; *Rolul metodelor de interacțiune în comunicarea preșcolariilor*. În: Conferința științifică națională cu participare internațională Învățământ Superior: Tradiții, Valori, Perspective, UST, 29-30 septembrie 2020, Chișinău; *Aspecte privind eficiența și remediile comunicării*. În: Conferința științifică națională cu participare internațională 29-30 septembrie, Învățământ Superior: Tradiții, Valori, Perspective. UST, 2020, Chișinău; *Comunicarea la preșcolari într-o lume informatizată*. În: Simpozionul Internațional Cartea, condiție a demersului educațional de calitate, noiembrie, 2020, Buzău; *Unele aspecte ale culturii și comunicării în preșcolaritate*. În: Simpozionul pedagogic transfrontalier: Profesionalizarea cadrelor didactice: tendințe și realități socio-psiho-pedagogice, 14 mai, 2021, Chișinău; *Rolul comunicării în combaterea bulling-ului la preșcolari*. În: Conferința internațională Interferențe de succes pentru reconectare,

28 aprilie, 2021, Galați; *Activități educaționale în învățământul preșcolar*. În: Conferința științifico-națională cu participare internațională 01-02, octombrie, Învățământ superior. Tradiții Valori, Perspective. UST, 2021, Chișinău; *Formarea culturii comunicării la preșcolari în contextul activității literar-artistice*. În: Două maluri ale Nistrului – un viitor comun. 9-10 iulie 2022, Chișinău; *Limbă și comunicare- domeniul experiențial în învățământul preșcolar*. În: International scientific and practical conference *Actual priorities of modern science, education and practice*, 2022, Paris, France.

Publicații la tema tezei: rezultatele obținute sunt publicate în 18 lucrări științifice (6 articole în reviste de profil, 12 comunicări la conferințe naționale și internaționale).

Cuvinte cheie: comunicare, cultură, cultura vorbirii, cultura comunicării, preșcolari, activitate, activitate literar-artistică, text literar, semnificare personală a textului, profesori pentru învățământul preșcolar, valorificare.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1. „Repere psihopedagogice ale culturii comunicării și activității literar-artistice la vârsta preșcolară” constituie subiectul clarificării conceptuale a comunicării și a culturii comunicării, a elementelor culturii comunicării.

Copiii trebuie să dobândească încă de la vârsta preșcolară capacitatea de a comunica cu cei din jur, de a-și exprima în mod inteligibil impresiile, ideile, ceea ce va constitui o bază în activitatea școlară și apoi în viața socială de mai târziu. Însușindu-și limba, copilul dobândește mijlocul prin care poate realiza comunicarea cu cei din jur în forme superioare, poate ajunge la cunoașterea tot mai deplină a realității obiective. Pe măsură ce își însușește vorbirea, copilul poate fi educat mai ușor prin intermediul cuvântului, fapt ce contribuie și la formarea lui intelectuală.

Nevoia de a comunica, de a transmite sau de a afla de la semenii noștri idei, informații, sentimente este o trăsătură fundamentală a omului, devenind o necesitate vitală. Pornind de la faptul că în comunicare există emițător, receptor și mesaj, există o serie de reguli care asigură ca raportul dintre cele trei elemente să funcționeze: emițătorul este dispus și pregătit să transmită mesajul; receptorul este dispus și pregătit să-l primească; mesajul este formulat într-un cod cunoscut de cei doi; emițătorul transmite mesajul complet; receptorul ascultă întreg mesajul și nu intervine în timpul expunerii lui.

Comunicarea didactică rămâne procesul fundamental constituit dintr-un ansamblu de acte voliționale în măsură să producă modificări, transformări pozitive în planul cunoașterii, afectivității și al comportamentelor, în structura de personalitate a subiecților. În cadrul comunicării didactice se realizează schimbul de informații dintre educator și copil și invers, la circulația de impresii, trăiri afective, judecăți de valoare, comenzi, are loc îmbogățirea sferei cunoștințelor, pentru a determina modificări în comportament, ceea ce obliga educatorul să valorifice în funcție de context valențele dimensiunii paraverbale și nonverbale ale acestui act.

Scopul comunicării didactice este multiplu: transmiterea și asimilarea informației, rezolvarea de probleme, adoptarea unor decizii referitoare la strategiile

didactice, tehnici de învățare, orientare școlară și profesională, evaluarea rezultatelor, formarea unor capacități, convingeri, sentimente și atitudini [33, p. 29].

Utilizarea în mod curent a noțiunii de cultură a comunicării, conferă acesteia o interpretare diferită, fie în adevăratul său sens, fie într-un sens metaforic, ca un simplu accesoriu discursiv. Raportat la domeniul de referință, cultura comunicării implică nu numai capacitatea de a acționa corect, ci și abținerea de la gesturi, acțiuni și cuvinte inadecvate.

O cultură a comunicării înseamnă posibilitatea de a folosi corect, exact și expresiv transmiterea gândurilor sale prin intermediul mijloacelor lingvistice, sublinia lingvistul A. Ciobanu [6]. În general, cultura comunicării verbale ar trebui să fie considerată parte a etichetei.

O latură importantă a culturii comunicării, ar fi faptul, în opinia lui V. Tran și I. Stănciugelu, că există vorbitori care ne fascinează, iar fascinația nu vine numai din ceea ce se comunică, ci, mai ales, din felul în care se comunică [38, p.67].

Evidențind mijloacele comunicării eficiente, considerăm oportună formarea culturii comunicării la preșcolari de la această vârstă. Și în acest sens stipulăm că cultura comunicării are la baza următoarele principii, care trebuie respectate:

- Principiul instrumental este deținerea deprinderilor, formelor și metodelor de comunicare pentru exprimarea gândurilor și stabilirea unui proces comunicativ;
- Principiul oportunității – capacitatea de a construi comunicarea în așa fel încât să obțină un efect maxim în conformitate cu obiectivele personale și sociale;
- Principiul etic este capacitatea de a împărtăși puncte de vedere, de a respecta interesele interlocutorului și de a nu rămâne doar la propria opinie și de a-și apăra exclusiv propria poziție;
- Principiul estetic este capacitatea de a se concentra asupra comunicării ca pe un proces important care necesită îmbunătățire constantă și dezvoltarea de noi forme.

Principiile care trebuie respectate țin și de etica comunicării. În acest fel, cultura comunicării cere respectarea în comunicare a normelor din societate, dintre care:

- normele limbajului literar (pronunțarea corectă, formarea propozițiilor, construcția propozițiilor, folosirea cuvintelor în sensul lor acceptat și compatibilitatea acceptată). Limba literară este cea mai înaltă formă a limbii naționale și baza culturii comunicării;
- norme de comportament în comunicare, etichetă: salutul, respectarea pronumelor de politețe, respectarea normelor de prezentare (să salutați, să spuneți la revedere, cereți scuze, fiți politicoși, nu fiți nepoliticoși, nu insultați, fiți plini de tact);
- norme legate de capacitatea de a atinge cea mai mare eficacitate a discursului cuiva (alfabetizare retorică) [40].

Comunicarea corectă se numește aceea în cadrul căreia se respectă normele limbii literare contemporane. A comunica eficient și expresiv cu ceilalți și cu sine prin situația de discurs înseamnă: a convinge persoana cu care comunică; a dezvolta gândirea, afectivitatea și personalitatea; a informa inteligibil și a înțelege corect

semnificația mesajului; a sesiza și a conștientiza reacțiile, atitudinile și modificările comportamentale ale auditoriului.

Copilul este o ființă integrală, iar activitățile educaționale trebuie să se adreseze acestei ființe ca unui tot nu numai în cazul asimilării de informații noi, dar și pentru fixarea unor cunoștințe. Activitatea integrată include mai multe secvențe didactice – situații de învățare ale căror conținuturi (două sau mai multe domenii experiențiale sau categorii de activitate) se articulează în jurul unui nucleu de integrare curriculară.

Domeniul *Limbă și comunicare* acoperă stăpânirea exprimării orale și scrise, ca și abilitatea de a înțelege comunicarea verbală și scrisă. Prin activitățile desfășurate, se dezvoltă creativitatea și expresivitatea comunicării orale și exprimarea corectă din punct de vedere fonetic, lexical și sintactic a celor mici.

Una dintre cele mai eficiente activități ale preșcolarilor, organizată în baza folclorului și literaturii pentru copii, este activitatea literar-artistică, ce contribuie la receptarea operei literare, indispensabilă oricărui proces de comunicare artistică și invită copilul în calitate de coparticipant la actul comunicării, concretizând aspecte neînțelese și fiind un model de expresii pentru o cultura a comunicării. Tipurile de activități literar-artistice specifice copiilor sunt: *familiarizarea cu operele de artă, percepția produselor artistice; achiziționarea de cunoștințe teoretice cu privire la artă; creația artistică proprie.*

Activitatea literar-artistică a preșcolarilor, conform cercetătorului VI. Pâslaru, include trei procese: receptarea/ perceperea, reproducerea și creația [27]. Organizarea activității literar-artistice într-un mod cât mai plăcut, face ca copilul să decodifice și să codifice texte literare, utilizând expresii în cadrul comunicării nu numai didactice, dar și celei umane.

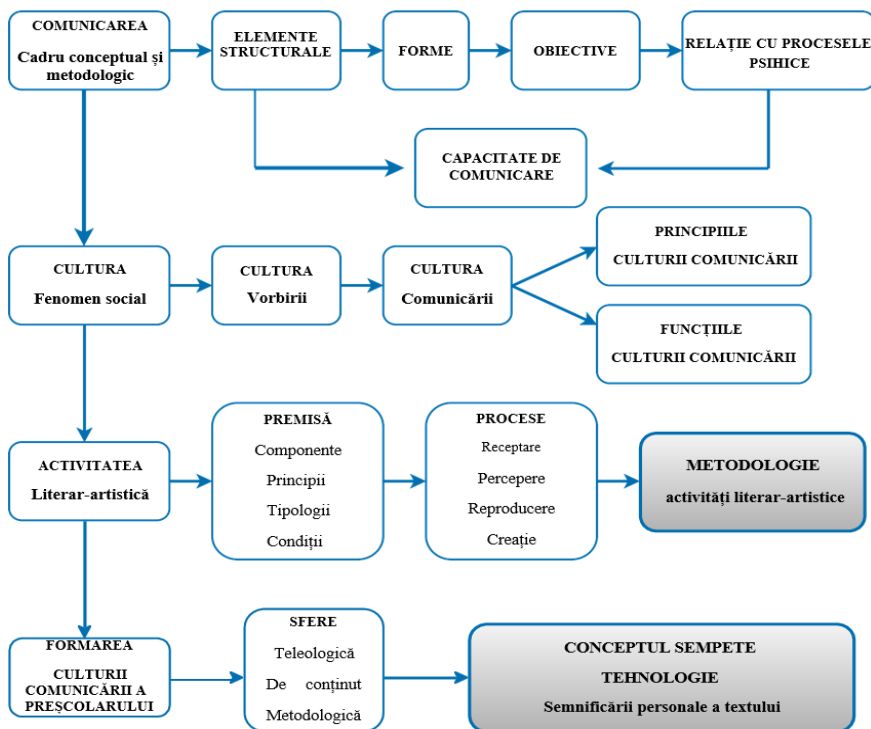
Capitolul 2. „Bazele metodologice ale activității literar-artistice la vârsta preșcolară din perspectiva culturii comunității” vizează reperele teoretico-metodologice ale activității literar-artistice ale copiilor, acțiuni realizate la receptarea textului, înțelegerea acestuia, folosirea metodelor și tehnicilor adecvate nivelului de vârstă. Preșcolarii învață să inițieze o conversație, să-și expună un punct de vedere personal, să se implice în rezolvarea unor probleme, să exerseze regulile unei comunicări civilizate, să-și argumenteze ideile și atitudinile. Sunt solicitați să exprime în moduri cât mai variate o idee, să caute cât mai multe asemănări/deosebiri sau puncte de apropiere/distanțare între obiecte și fenomene ce par la prima vedere total deosebite/ asemănătoare.

Una dintre modalitățile principale de comunicare a preșcolarilor o constituie **valorificarea textului literar**. Acest lucru are loc în cadrul diferitor tipuri de activități: citire, povestire artistică, repovestire, povestire creatoare, memorizare etc., unde copiii sunt familiarizați cu opera din folclor, texte create de scriitori (clasici, contemporani) din literatura națională și cea universală. Concomitent cu inițierea în textul literar, are loc și dezvoltarea senzorială a copiilor (a auzului), dezvoltarea limbajului coerent, care începe să se formeze în vârsta preșcolară; dezvoltarea sferei emotive (bătăi din palme, zâmbet); dezvoltarea priceperilor de interpretare expresivă (de la simpla dorință de a reaudia textele până la priceperile

de a organiza singur, în baza textelor, anumite activități de sine stătătoare (jocuri, concerte, înscenări etc.) [12, p.102].

Pentru a forma cultura comunicării la preșcolari este necesar să se dezvolte capacitatea unui discurs coerent, care să se manifeste atât în timpul dialogurilor, cât și în timpul monologurilor, capacitatea de a produce mesaje, de a fi un bun vorbitor, dar, în egală măsură, și calitatea de a fi un bun ascultător și vorbitor, deoarece jumătate din procesul de comunicare este vorbirea.

Reperetele teoretice ale **Modelul pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice (Modelul FCCP)** includ fundamente din domeniul comunicării și al educației literar-artistice, expuse anterior prin prisma mai multor cercetători în domeniu și interpretate respectiv, reieșind din tematica abordată (Figura 1). Se constituie din patru componente de bază relaționale: cadrul conceptual al comunicării, cultura ca fenomen social, sensul noțional al activității literar-artistice și metodologia activității literar-artistice, formarea culturii comunicării la preșcolari prin valorificarea *Tehnologiei semnificației personale a textului*. Elementul de noutate se axează pe acțiunea preșcolarului, care, prin semnificarea personală a textului valorificat, acumulează elementele unei culturi a comunicării.

Fig. 1. Modelul pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice

Metodologia activității literar-artistice include valorificarea textelor literare: ascultarea activă, lectura după imagini, povestirea, repovestirea, compunerea povestirii, care îi ajută pe preșcolari să distingă informațiile esențiale și informațiile de detaliu dintr-un text ascultat; să sesizeze cuvinte necunoscute dintr-un anumit context; să recunoască structurile gramaticale corecte sau incorecte dintr-un enunț ascultat, să sesizeze legăturile logice dintr-un mesaj oral și să semnaleze prin replici potrivite înțelegerea mesajului interlocutorului, să decodifice mesajului textului.

Pornind de la ideile valorificate pe parcurs, putem enunța ideea unui concept adecvat în valorificarea textului literar, și anume cel de ***Semnificare personală a textului*** (*SemPeTe*), ce presupune operații de analiză și sinteză în baza textului literar, de raportare la lumea concretă astfel încât învață să stabilească asemănări și deosebiri între obiecte, situații din text, acest fapt putând fi un punct de plecare pentru o comunicare eficientă sau pentru rezolvarea unei probleme comunicative. Se pune în evidență relația dintre text-obiect-cel care interpretează textul, preșcolarul. În felul acesta, statutul semnificării personale a textului depășește dimensiunea lingvistică a textului.

Elaborarea conceptului de *SemPeTe* se întemeiază pe faptul că textul literar, ca un conținut eminent artistic, constă în stabilirea unei legături funcționale între entitățile componente și de aceea capacitatea de a semnifica constituie trăsătura *sine qua non* a lui, care, în procesul de valorificare a textului literar de către preșcolari, urmează să fie decodificat.

În cadrul activității literar-artistice copilul receptează mesajul codificat din textul literar pe trei căi: prin limbaj; prin imaginație; prin acțiuni, care se desfășoară în baza principiului constitutiv al educației literar-artistice. Copilul ascultă textul, înțelege corect sensul cuvintelor, se include în conversație în timp și își susține părerea.

Sferele organizării și desfășurării activității literar-artistice sunt următoarele:

- *Sfera teleologică*, ce include: scopul, sistemul de obiective, profilul copilului preșcolar;
- *Sfera de conținut*, ce prevede criteriile de selectare a textelor literare și nonliterare specifice învățământului preșcolar;
- *Sfera metodologică*, ce direcționează și antrenează metodele, tehnicile, mijloacele de activitate și blocul operațional în contextul desfășurării activității literar-artistice.

Obiectivele specifice formării culturii comunicării în cadrul activității literar-artistice sunt:

A. *Cognitive*: cunoștințe despre textul literar (autorul, personajele, faptele și acțiunile, chipul fizic, trăsături morale; descrieri de natură); înțelegerea adecvată a mesajului emotiv-ideatic al textului; îmbogățirea vocabularului preșcolarului cu cuvinte noi.

B. *Psihomotorii*: capacități de redare/exprimare și dezvoltare prin mișcare, mimică și gesturi a mesajului operei literare; capacitatea de analiză, judecată, sinteză a

faptelor expuse; capacitatea de apreciere, interpretare a informației din textul propus;

C. *Atitudinale*: înțelegerea emoțională a mesajului textului; dorințe exprimate/redate prin rolul interpretat de a semăna personajului pozitiv/unor persoane asemănătoare din viață; vorbire expresivă; expunerea opiniei proprii asupra fenomenelor textului (personaje, fapte, acțiuni, etc.); formarea/dezvoltarea emoțiilor estetice în baza unor realități virtuale imaginate al universului artistic al textului.

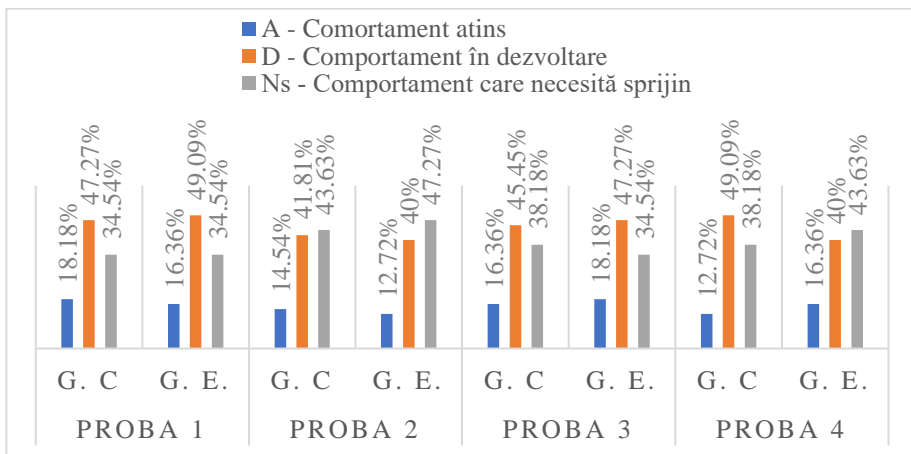
În **capitolul 3. „Demersul praxiologic în formarea culturii comunicării la preșcolari în contextul activității literar-artistice”** este tratată problematica experimentului pedagogic, având *scopul* de a forma culturii comunicării la preșcolari prin valorificarea activității literar-artistice. *Experimentul pedagogic* s-a desfășurat cu 110 copii din învățământul preșcolar din cadrul Școlii Gimnaziale Nr.5 (55 copii) și Școlii Gimnaziale Nr 10 (55 copii), Sighetu Marmăției, Maramureș, România. *Obiectivele experimentului pedagogic*: aplicarea instrumentarului elaborat: probe, chestionarul și fișa de observare privind precizarea nivelului de cultură a comunicării la preșcolarii din grupa mare în cadrul activităților; selectarea textelor potrivite nivelului de vârstă a preșcolarilor pentru organizarea activității literar-artistice; formarea experimentală la preșcolarii din grupa mare a culturii comunicării în cadrul activității literar-artistice în baza *Tehnologiei semnificării personale a textului*; asigurarea feedback-ului în baza receptării textelor/activităților realizate; sistematizarea și analiza datelor experimentului pedagogic la preșcolari privind cultura comunicării în contextul activității literar-artistice.

Experimentul de constatare a avut drept scop diagnosticarea nivelului inițial de formare a culturii comunicării la preșcolarii din grupa mare în contextul comunicării didactice.

Obiectivele preconizate:

- perceperea conținutului emoțional-expresiv al textului în baza imaginilor/creațiilor;
- exprimarea preferințelor literare în baza textelor audiate;
- caracterizarea capacității de înțelegere la auz a mesajului operei literare reperate;
- analizarea comportamentului personajelor și corelarea lui cu întâmplările din viața personală;
- expunerea impresiilor de lectură;
- reproducerea logică, coerentă, expresivă, creativă a textelor literare.

În cadrul aplicării celor 4 probe s-au evidențiat criteriile și nivelurile culturii comunicării la copiii de vârstă preșcolară: ascultarea activă, decodificarea mesajului, codificarea mesajului, expresivitatea comunicării orale, corectitudinea comunicării orale. Implementarea probelor a demonstrat că, în baza textului literar, pot fi efectuate diverse analize de text: *receptare și comprehensiune, receptare și producere; receptare și recitare; receptare și exprimare de idei, sentimente și opinii*. Sinteza numărului de procente la etapa de constatare, grup de control și grup experimental, la cele patru probe și la nivelul îndeplinirii indicatorilor este: A – comportament atins, D – comportament în dezvoltare, Ns – comportament care necesită sprijin, fiind prezentată în figura 2.

Fig.2. Repartizarea subiecților conform comportamentelor manifestate în experimentul de constatare (%)

Preșcolarii care răspund corect și coerent la întrebări, care înțeleg cuvintele și expresiile noi explicate de educatoare, care sunt atenți la audierea textului și redau în ordine cronologică evenimentele sau acțiunile din text, rețin și redau logic o poezie sunt situați la *nivelul atins*. Cei care răspund la unele întrebări, redau parțial evenimentele, acțiunile textului, recită expresiv poezia parțial se află la *nivelul în dezvoltare*, iar preșcolarii care sunt ajutați de educatoare la toate cerințele, sarcinile date sunt la *nivelul necesită sprijin*.

Din figura 2 se observă că rezultatele copiilor la nivelul avansat este mai mic în grupul experimental, decât în cel de control. La proba 4 în grupul de control *în dezvoltare* este cel mai mic față de alte probe.

Alt instrument de evaluare, la etapa de constatare, a fost aplicarea Chestionarului la tema „Micii lingviști” la ambele grupe, având la bază următoarele criterii: eticheta comunicării; calitatea comunicării din partea emițătorului/receptorului; cultura dialogului/monologului; feedback-ul acceptat (exprimarea interesului/dezinteresului, oprirea contactului vizual). Rezultatele sunt prezentate în tabelul 1 în baza sistematizării punctajului: 12-18 puncte – comportament care necesită sprijin (Ns); 19-24 puncte – comportament în dezvoltare (D); 25-36 puncte – comportament atins (A).

Tabelul 1. Repartizarea copiilor după nivelurile culturii comunicării (nr.copii)

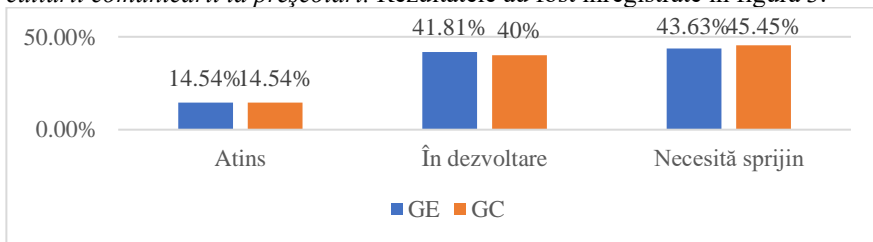
Nr. crt.	Criteriu/Întrebarea	A 3 puncte		D 2 puncte		Ns 1 punct	
		GC	GE	GC	GE	GC	GE
		Eticheta comunicării					
1.	Din greșeală ai călcat un călător în autobuz/ troleibuz/metrou. Cum procedezi?	1	0	16	24	38	31

2.	Ce întrebare folosești pentru un produs din magazin când nu găsești ceva?	2	0	19	28	34	27
3.	Cum te adresezi când dăruiești un buchet de flori?	1	0	17	20	37	35
Calitatea comunicării din partea emițătorului și receptorului							
4	Care sunt fructele tale preferate care se coc vara?	1	2	20	20	33	33
5.	Ce flori de toamnă cunoști?	2	0	19	21	34	34
6.	Cum descrii frunzele care cad și acoperă pământul în anotimpul toamna?	3	3	19	21	33	31
Cultura dialogului/monologului							
7.	Care a fost reacția ursului păcălit de vulpe când a rămas fără coadă?	2	2	20	20	33	33
8.	Cum a procedat capra după ce lupul i-a mâncat iezii?	3	3	19	21	33	31
9.	Te face moșul și baba când observă că nu pot scoate ridichea din pământ?	2	1	22	28	31	26
Feedback eficient/acceptat							
10.	Care este mijlocul de transport preferat cu care ți-ar plăcea să călătorești?	4	3	24	21	27	31
11.	Cum se pregătește furnica pentru anotimpul iarna?	3	1	22	25	30	29
12.	Când pleci dintr-un loc anume (grădiniță, magazin, cabinet medical) cum saluți?	4	4	20	23	31	28

Cel mai mare număr de copii se află la nivelul care presupune comportamente ce necesită sprijin, variind numărul între 37-26 copii, alt nivel este cel ce presupune comportamente în dezvoltare, indicând numărul de copii de la 28-16, iar la nivelul ce presupune comportamente atinse, se manifestă maxim 4 copii.

Tot în experimentul de constatare am diagnosticat nivelul de cultură a comunicării, care s-a realizat prin analiza răspunsurilor la *Fișa de observare a culturii comunicării la preșcolari*. Rezultatele au fost înregistrate în figura 3.

Fig.3. Sinteza rezultatelor fișei de observare (%)

Din figura 3 deducem că 45% din preșcolarii investigați nu-și pot exprima părerea față de evenimentele/acțiunile din text; nu prea sunt interesați de lectură, lipsesc ideile creative, originale; au o poziție neargumentată față de propriile stări; lipsa comunicării și a operațiilor gândirii logice împiedică valorificarea limbajului artistic în scopul formării culturii comunicării față de textul literar. 15% din preșcolarii reproduc, de obicei, povestea desprinsă din textul literar, răspund la întrebări, demonstrând codificarea și decodificarea informației, deslușesc substratul comprehensiv al textului literar etc.

În etapa de constatare am chestionat și 18 profesori pentru învățământul preșcolar. Aplicarea *Chestionarului pentru cadre didactice* (adaptat după Goia Delia, 2016) a condus la analiza datelor generale, privind interesul față de formarea culturii comunicării la preșcolari, incluzând:

- un set de 28 itemi de testare a unor cunoștințe specifice despre comunicare. Profesorilor li se solicită să își exprime părerea cu privire la o serie de afirmații prin două opțiuni: acord sau dezacord.
- un formular care solicită autoevaluarea nivelului de dezvoltare a abilităților personale, în contextul comunicării cu preșcolarii. S-a folosit aici o scală Likert de 5 trepte (foarte puțin dezvoltat, puțin dezvoltat, suficient dezvoltat, bine dezvoltat, foarte bine dezvoltat).

• solicitarea datelor demografice relevante pentru analiza ulterioară a datelor. Rezultatele chestionarului aplicat au evidențiat că 61,11% din profesorii pentru învățământul preșcolar sunt de acord că în formarea abilităților de comunicare înveți să vorbești mai mult. Un procentaj de 66,67% au fost de acord că frica, bucuria, tristețea corespund unor expresii faciale de bază; cu o persoană străină se poate să ai neînțelegeri, dacă aparține unui alt grup nefamiliar; pentru rezolvarea unor probleme este nevoie să formulezi mai multe întrebări. 72,22% din profesorii pentru învățământul preșcolar consideră că semnificația poveștii este importantă pentru cel care povestește. 77,78% consideră că sunt în nesiguranță dacă interacționează cu persoane străine.

În cadrul *experimentului de formare*, perioada octombrie 2021 - mai 2022 s-a realizat un set de activități de formare a culturii comunicării în cadrul activității literar – artistice, urmărindu-se dezvoltarea comunicării verbale, nonverbale și paraverbale a preșcolarilor din grupa mare.

Scopul experimentului de formare: implementarea Tehnologiei semnificării personale a textului în cadrul activității literar-artistice pentru formarea culturii comunicării la preșcolarii din grupa mare.

Obiectivele principale sunt grupate pe câteva direcții: îmbogățirea vocabularului, educarea culturii fonice, formarea corectitudinii gramaticale, dezvoltarea comunicării corecte, a creativității verbale.

Dintre acestea menționăm:

- extinderea numărului de cuvinte în baza percepției textelor literare despre lumea înconjurătoare, interacțiunea dintre oameni, vietăți, obiecte, fenomene;
- formarea auzului fonetic, a capacității de a asculta și a auzi, a abilităților de rostire și exprimare corectă;
- utilizarea corectă a cuvintelor în propoziții și fraze (în timpul reproducerii textelor);

- codificarea și decodificarea mesajului în contextul comunicării didactice;
- respectarea acordului între părțile de vorbire, a regulilor elementare de structurare a propozițiilor;
- dezvoltarea priceperilor de autoanaliză și autocontrol, de depistare și corectare a greșelilor în vorbirea proprie și în cea a colegilor;
- dezvoltarea vorbirii dialogate și monologate (cursive, coerente, expresive).

Experimentul de formare s-a desfășurat conform *Tehnologiei SemPeTe*, care are la bază textul literar, ce reprezintă structurarea acțiunilor de influență educativă în cadrul culturii comunicării. Cele 10 activități literar-artistice au fost valorificate în baza obiectivelor formulate, elementelor de cultură a comunicării, comportamentelor verbale, dimensiunilor semnificării personale.

1. Activitatea literar-artistică: *Exprimarea mesajelor orale în baza textului-suport „Dejunul unei frunze” de Marina Debbasta*
2. Activitatea literar-artistică: *Stimularea interesului preșcolarilor în baza textului suport „Povestea ursului cafeniu” de Vladimir Colin*
3. Activitatea literar-artistică: *Reacționarea emoțională la audierea conținutului textul suport „Legenda Babei Dochia”- folclor*
4. Activitatea literar-artistică: *Dramatizarea textului suport „Elefantastic în Africa” de Michael Engler, Joelle Turlonias*
5. Activitatea literar-artistică: *Recunoașterea personajelor în baza textului-suport „Doi șoricei” de Sergio Ruzzier*
6. Activitatea literar-artistică: *Receptarea și reproducerea conținutului emotiv și ideatic al textului literar „Vine ploaia pic, pic, pic”- folclorul copiilor*
7. Activitatea literar-artistică: *Receptarea textului „O nevoie mică-mititică” de Quentin Greban*
8. Activitatea literar-artistică: *Respectarea regulilor de exprimare corectă, în diferite contexte de comunicare. Textul suport „Mijloace de transport” de Niculina Mureșan*
9. Activitatea literar-artistică: *Perceperea conținutului poeziei și raportarea imaginilor la textul audiat. Textul suport „Când cireșele-s în pârg” de Aurora Luchian*
10. Activitatea literar-artistică: *Valorificarea inteligențelor multiple în baza textului suport „Omida mândăcioasă” de Eric Carle*

Tematica textelor selectate corespunde *valorilor literare și umane*, în special *morale*, precum *prietenia, hărnicia, stima, respectul, curajul, generozitatea, onestitatea, politețea, dragostea față de animale, sinceritatea, relațiile umane*, și unor *valori cognitive*: însușirea literelor, a regulilor de circulație, a unor *trăsături de caracter (bunătatea, agerimea, viclenia, curiozitatea, supărarea, frica, atenția, blândețea etc.)*, *cunoașterea fenomenelor naturii*, familiarizarea cu animalele domestice și sălbatice, cu mediul lor de trai.

În vederea facilitării activității profesorilor pentru învățământul preșcolar, a fost elaborat Programul formativ: „Comunicăm, cultura o dezvoltăm” cu scopul ghidării profesorilor pentru învățământul preșcolar în vederea asigurării dezvoltării culturii comunicării la preșcolari în contextul activității literar-artistice.

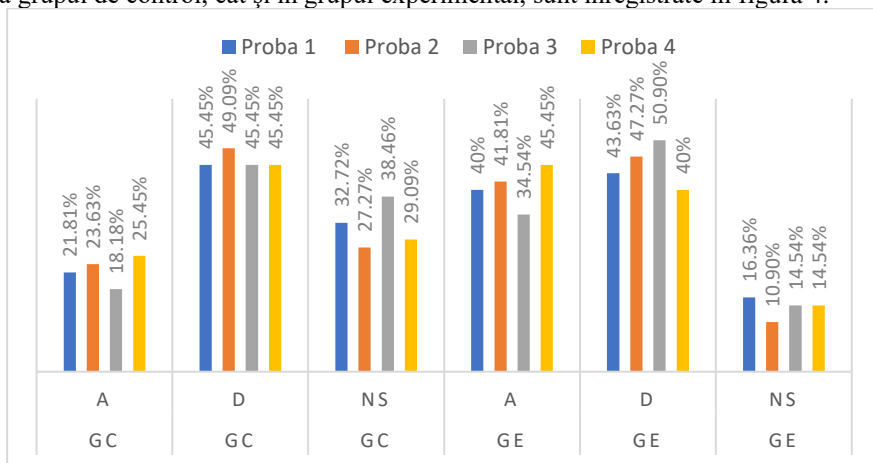
Tabelul 2. Planul de activitate al programului formativ

Nr.	Denumirea activității	Obiective	Forma	Locația	Luna
1	„Rolul culturii comunicării la vârsta preșcolară”	Conștientizarea importanței dezvoltării culturii comunicării la preșcolari de către profesorii pentru învățământul preșcolar.	Seminar	Sala de grupă	Noiembrie
2	„Valorificarea jocului de rol în vederea respectării etichetei comunicării”	Familiarizarea profesorilor pentru învățământul preșcolar cu jocuri de rol axate pe dezvoltarea culturii comunicării la preșcolari.	Training	Sala de grupă	Decembrie
3	„Poezia – sursa de receptare și exprimare corectă a ideilor”	Familiarizarea profesorilor pentru învățământul preșcolar cu un set de poezii conforme cu particularitățile de vârstă ale preșcolarilor cu rolul de a dezvolta cultura comunicării. Identificarea modalităților de valorificare a poeziei în vederea exprimării corecte.	Lectorat	Sala de grupă	Ianuarie
4	„Rolul poveștilor pentru decodificarea și codificarea mesajului textului”	Familiarizarea profesorilor pentru învățământul preșcolar cu un set de povești axate pe dezvoltarea culturii comunicării. Identificarea modalităților de decodificare și codificare a mesajului textului.	Training	Sala de grupă	Februarie
5	„Unici și diferiți în același timp!” Ascultarea eficientă	Schimbul de opinii și experiență între profesorii pentru învățământul preșcolar cu referire la diversitatea situațiilor și problemelor cu care se confruntă în educarea comunicării copiilor, precum și acțiunilor ce se impun a fi luate cu scop de dezvoltare a culturii comunicării preșcolarilor.	Exemple de bune practici	Sala de grupă	Martie
6	„Comunicarea profesori pentru învățământul preșcolar -părinte - factor de asigurare a culturii comunicării la preșcolari”	Facilitarea procesului de consiliere a profesorilor pentru învățământul preșcolar-părinte pentru a le dezvolta cultura comunicării în conformitate cu particularitățile de vârstă și individuale. Evaluarea programului formativ.	Ședință	Sala de grupă	Aprilie

Cultura comunicării este determinată de acuratețea comprehensiunii, de strategiile implementate și importanța lor, de lectura și interpretarea textului de către copii, expresivitatea și intonația, pronunția și nuanțarea cuvintelor, respectarea și claritatea prezentării, de observarea faptelor și a fenomenelor ce au loc/se prezintă în opera literară, descoperirea, explorarea, acuratețea și repovestirea mesajului operei literare.

În **experimentul de control** ne-am propus să validăm ansamblul de instrumente pedagogice, concentrate în *Modelul pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice și Tehnologia semnificării personale a textului*, care, prin esența și importanța lor teoretică și praxiologică, reprezintă fundamentele pedagogice.

Rezultatele interpretate, în procente, la cele 4 probe din etapa de control, atât la grupul de control, cât și în grupul experimental, sunt înregistrate în figura 4.

Fig.4. Sinteza probelor în etapa de control (%)

În comparație cu datele furnizate de experimentul de constatare, se înregistrează o dinamică considerabilă în favoarea răspunsurilor creative și exprimării corecte ale copiilor din grupul experimental. Datele cuprinse în tabel demonstrează că nivelul de la care a pornit formarea culturii comunicării prin texte literar-artistice a fost destul de modest, copiii demonstrând un nivel scăzut de cultură a comunicării.

Performanțele copiilor incluși în experimentul formativ indică un nivel bun de cultură a comunicării în comunicarea orală. Astfel, dacă nivelul de cultură a comunicării a crescut pe parcursul experimentului formativ între 15-30%, creșterea înregistrată s-a produs de la nivelul scăzut spre mediu și de la nivelul mediu spre avansat.

Pentru a vedea o imagine de ansamblu asupra celor probe de evaluare din grupul experimental și a putea analiza între care din ele diferențele sunt semnificative, a fost analizată informația oferită de testul de contrast din Tabelul 3.

Tabelul 3. Rezultatele testului Tests of Whithin-Subjects Contrasts, grupul experimental

Tipurile de evaluare	Ev_finala	Tipul III Suma pătratelot	diferența	Semnificația pătratului	F	Pragul de semnificație
Ev_finala	Nivelul 1 vs. Nivelul 2	,291	1	,291	4,235	,044
	Nivelul 2 vs. Nivelul 3	,455	1	,455	2,872	,096
	Nivelul 3 vs. Nivelul 4	,455	1	,455	2,856	,025
Error(Ev_finala)	Nivelul 1 vs. Nivelul 2	3,709	54	,069		
	Nivelul 2 vs. Nivelul 3	8,545	54	,158		
	Nivelul 3 vs. Nivelul 4	8,545	54	,158		

Din tabelul de mai sus observăm că $F(1,54)=4,235$, iar $p=0,044<0,05$ ceea ce demonstrează faptul că există diferențe semnificative între *Proba 1* și *Proba 2*. În ceea ce privește *Proba 2* și *Proba 3* se observă că valoarea lui $F(1,54)=2,872$ pentru un $p=0,096>0,05$, adică rezultatele obținute de preșcolari sunt ne semnificative statistic, iar pentru *Proba 3* și *Proba 4* observăm că valoarea lui $F(1,54)=2,856$, iar $p=0,025<0,05$. Astfel putem menționa că între *Proba 2* și *Proba 3*, diferențele sunt ne semnificative, iar între *Proba 3* și *Proba 4* există diferențe semnificative.

În continuare ne propunem să verificăm dacă există diferențe semnificative între cele patru probe de evaluare în grupul de control, iar în acest sens vom analiza date înregistrate în cel mai important tabel al Output-ului (tabelul 4).

Tabelul 4. Rezultatele testului Tests of Whithin-Subjects Contrasts , grupul de control

Tipurile de evaluare	Ev_finala	Tipul III Suma pătratelot	Diferența	Semnificația pătratului	F	Pragul de semnificație
Ev_finala	Nivelul 1 vs. Nivelul 2	,291	1	,291	4,235	,144
	Nivelul 2 vs. Nivelul 3	1,164	1	1,164	9,191	,094
	Nivelul 3 vs. Nivelul 4	1,164	1	1,164	9,153	,004
Error(Ev_finala)	Nivelul 1 vs. Nivelul 2	3,709	54	,069		
	Nivelul 2 vs. Nivelul 3	6,836	54	,127		
	Nivelul 3 vs. Nivelul 4	6,836	54	,127		

Datele prezentate în tabelul 4 scot în evidență faptul că $F(1,54)=4,235$, $p=0,285\geq 0,05$; $F(1,54)=9,191$, $p=0,094\geq 0,05$; $F(1,54)=9,153$, $p=0,004\leq 0,05$, ceea ce ne permite să concluzionăm faptul că între primele trei probe de evaluare finală diferențele sunt ne semnificative, iar între *Proba 3* și *Proba 4* diferența este semnificativă.

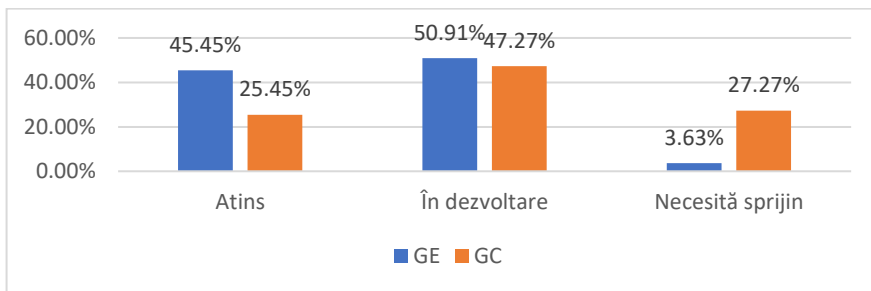
Tot în experimentul de control a fost aplicată metoda Chestionarul la tema „Universul copilăriei”, iar sinteza este prezentată în Tabelul 5.

Tablul 5.Sinteza rezultatelor chestionarului (etapa finală)

Nr. crt.	Criteriu/Întrebarea	A 3 p.		M 2 p.		Ns-1 p.	
		GC	GE	GC	GE	GC	GE
Eticheta comunicării							
1.	Cum feliciți un coleg de grupă care își serbează/sărbătorește ziua de naștere?	5	25	25	29	25	1
2.	Cum inviți pe verișorul tău să te însoțească la un film, în oraș?	5	27	22	27	28	1
3.	Cum îți iei rămas bun de la cineva unde ți-ai petrecut o scurtă vacanță?	4	30	24	25	27	0
Calitatea comunicării din partea emițătorului și receptorului							
4.	Care meserie îți place mai mult și de ce?	2	25	32	30	21	0
5.	Din ce părți este alcătuită o floare/ plantă?	2	31	27	24	26	0
6.	Cine face parte din familia ta?	3	30	20	25	32	0
Cultura dialogului/monologului							
7.	Cum procedează lupul când ajunge la căsuța bunicii?	4	29	27	26	24	0
8.	Ce alt final ai putea da poveștii „Capra cu trei iezi”?	5	29	25	26	25	0
9.	Cum reacționează piticii după ce o văd pe prințesă căzută pe jos?	3	27	26	27	26	1
Feedback eficient/acceptat							
10.	De ce spunem că meseria este brățara de aur?	4	26	30	28	21	1
11.	Cum se numesc mijloacele de transport pe apă?	4	28	28	25	23	2
12.	Ce se întâmplă cu animalele, păsările care nu își pregătesc nimic pentru anotimpul iarna?	4	27	25	26	26	2

Analizând rezultatele subiecților experimentali, din ambele eșantioane, depistăm că numărul de puncte acumulat la grupul experimental este mai mare decât la grupul de control la toate cele patru criterii de evaluare, de unde reiese că acești copii ating nivelul avansat și mediu.

Alt instrument de evaluare aplicat a fost *Fișă de observare a culturii comunicării la preșcolari*, datele fiind sistematizate în figura 5. Creșterea nivelului de formare a culturii comunicării la preșcolarii din grupul experimental este, în mod evident, de nivel avansat 45,45% din preșcolari, iar în celălalt grup numai 25,45%. Nivelul în dezvoltare pentru ambele grupe este aproape același. Astfel încât putem afirma că demersul experimental a avut efecte benefice asupra subiecților experimentali.

Fig.5. Sinteza datelor Fișei de observare (etapa finală) (%)

Din datele obținute din ambele evaluări (constatare și control), s-a observat că cel mai înalt grad de dificultate în ceea ce privește realizarea sarcinilor de formare a culturii comunicării a fost constatat în procesul recitării expresive și însușirii cuvintelor artistice din poezie, precum și la despărțirea în silabe a cuvintelor și recunoașterea sunetului inițial dintr-un cuvânt, unde s-au înregistrat valorile cele mai joase, în ceea ce privește realizarea sarcinilor de expresivitate artistică a poeziei și de exprimare a emoțiilor s-au înregistrat valori înalte.

Rezultatele experimentului pedagogic permit să constatăm că nivelul culturii comunicării la preșcolarii din grupul experimental a crescut în raport cu nivelul culturii comunicării la preșcolarii din grupul de control. Acest fapt confirmă validitatea ipotezei de cercetare și eficiența *Tehnologiei semnificării personale a textului*.

Tehnologia experimentală stimulează interesul de cunoaștere al preșcolarilor, motivează activitatea de lectură și de interpretare/semnificare a textelor literare, amplifică formarea culturii comunicării prin activizarea experienței estetice și de viață în procesul interpretării operei literare, preșcolarii fiind puși în situația de a apela la cunoștințe și la experiența proprie.

S-au constatat efecte semnificative ale profesorilor pentru învățământul preșcolar care au completat chestionarul. Rezultatele sunt sistematizate în tabelul 6. Aceștia obțin performanțe semnificativ mai bune în formarea culturii comunicării cu preșcolarii.

Tabelul 6. Sistematizarea răspunsurilor date de profesorii pentru învățământul preșcolar la autoevaluare

Intrebarea	Varianta/					
	Suficient dezvoltat		Bine dezvoltat		Foarte bine dezvoltat	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%
Abilități generale de comunicare cu preșcolarii	0	0	4	22,22%	14	77,78%
Adaptarea comunicării la stadiul de dezvoltare al persoanei	0	0	4	22,22%	14	77,78%
Ascultare activă	0	0	3	16,67%	15	83,33%
Comunicare nonverbală	0	0	3	16,67%	15	83,33%
Empatie	0	0	2	11,11%	16	88,89%

Punerea eficientă a întrebărilor	0	0	18	100%	18	100%
Reflectarea mesajului	0	0	18	100%	18	100%
Comunicarea cu diverse categorii de părinți	0	0	3	16,67%	15	83,33%

La abilități generale de comunicare cu preșcolarii 22,22% au răspuns variantei *bine dezvoltat*, iar 77,78% au răspuns – *foarte bine dezvoltat*. Un procentaj de 22,22% din profesorii pentru învățământul preșcolar au *bine dezvoltată* adaptarea comunicării la stadiul de dezvoltare al persoanei (copilărie, adolescență, perioada adultă și bătrânețe), iar 77,78% – *foarte bine dezvoltată* la diferite stadii de dezvoltare. Profesorii pentru învățământul preșcolar, participanți la program, cunosc și implementează metode de conturare a personalității preșcolarilor. *Comunicarea nonverbală* (mimică, gestică, tonul vocii etc.) este *bine dezvoltată* la 16,67% dintre profesorii pentru învățământul preșcolar și foarte bine dezvoltată la 83,33%. Mimica, limbajul trupului însoțit de zâmbet, gestică concretizată prin aprobări de cap, voce caldă, potrivită ca intensitate sunt elemente care încurajează preșcolarul în abordarea unei culturi a comunicării coerente și constructive. La 11,11% din profesorii pentru învățământul preșcolar este *bine dezvoltată empatia* (conectare la starea emoțională a interlocutorului), iar la 88,89% este *foarte bine dezvoltată*.

Chestionarul aplicat, vizând conceptul de comunicare și cultura comunicării i-a făcut pe profesorii pentru învățământul preșcolar mai conștienți de importanța comunicării și a culturii comunicării și îi ajută să ofere răspunsuri mai bune.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Analiza teoretică pe linia comunicării în general și a culturii comunicării în special, cercetarea aplicativă pe linia formării culturii comunicării la preșcolarii în procesul activității literar-artistice a condus la următoarele constatări concluzive.

1. Printr-un *excurs analitico-sintetic și interpretativ* în specificul comunicării la vârsta preșcolară, în fenomenul de comunicare ca un proces dinamic, transformator, în elementele structurale, formele, funcțiile, principiile comunicării și ale culturii comunicării prin diferite puncte de vedere ale specialiștilor în domeniu și interpretate din perspectiva scopului propus, *s-a pus în evidență* faptul că actualmente se acordă o importanță deosebită formării culturii comunicării, care influențează personalitatea, asigurându-i un nivel înalt de educație umană. Abordarea, din perspectivă teoretică, a conceptului de comunicare a permis definirea conceptului de **cultura comunicării** la nivelul preșcolarilor ca *folosirea corectă, conform normelor, a limbii, transmiterea inteligibilă, logică, abilă (liberă), respectuoasă a gândurilor prin mijloacele verbale într-un proces de comunicare*. În consensul acestei definiții, *se pun în lumină* valorile de exteriorizare verbală a opiniei copilului, de înțelegere de către acesta a mesajului textului, de capacitatea de a descifra sensul figurat al mijloacelor de expresie literară, caracterul metaforic al limbajului, de a reinterpretă textul prin valori adăugate.

2. Cultura, statutul socio-economic, etnia, vârsta influențează modul de comunicare, modul de interpretare a comportamentelor copiilor, dar și modelarea acestora. Modul de gândire și de comunicare diferă de la un copil la altul și acest fapt atrage dificultăți în modul de relaționare între aceștia. Dezvoltarea atitudinii comunicative a preșcolarilor devine o sarcină intrinsecă a culturii comunicării, care

conduce la rezultate în procesul formativ, cât și în relația dintre educator–preșcolar. De aici, *s-au formulat dovezi* pentru faptul că formarea la copii a capacităților de comunicare reprezintă obiectivul de bază, deoarece comunicarea contribuie atât la socializarea copilului, cât și la formarea unui comportament adecvat.

3. În contextul potențialităților științifice ale cercetării, *a fost interpretată* activitatea literar-artistică și a tipurilor de activitate literar-artistică, specifice copiilor: percepția produselor artistice; achiziționarea de cunoștințe teoretice cu privire la artă; creația artistică proprie, descifrarea codului literar. *Au fost specificate* componentele activității literar-artistice: perceperea, analiza, reproducerea și creația, care se află într-o interdependență sistemică, stimulând elevii la o conversație în baza textului, să-și expună un punct de vedere personal, să se implice în rezolvarea unor probleme, să exerseze regulile unei comunicări civilizate, să-și argumenteze ideile și atitudinile. În cadrul activității literar-artistice sunt recomandate modalități generalizate de acțiune: orientarea elementară în conținutul plastic-afectiv și ideatic al textului; aprecierea integrală și diferențiată a textului; căutarea independentă a procedurilor de interpretare expresivă a operei literare și reproducerea textului; creativitatea verbală elementară. Or, înțelegerea unui text literar prezintă nu numai un proces intelectual, ci și un proces emoțional. În rezultatul influențelor educaționale pe care le au operele literare, *s-a confirmat presupuziția* că înțelegerea și interpretarea textelor provoacă atitudini pozitive față de comunicare și încrederea în propriile capacități de vorbitor și ascultător, dezvoltă interesul, cultivă atitudini pozitive pentru dezvoltarea personală.

4. Prin sinteza valorilor analizate, *a fost centralizată Metodologia activității literar-artistice*, ce include valorificarea textelor literare: ascultarea activă, lectura după imagini, povestirea, repovestirea, compunerea povestirii, care îi ajută pe preșcolari să distingă informațiile esențiale și informațiile de detaliu dintr-un text ascultat; să sesizeze cuvinte necunoscute dintr-un anumit context; să recunoască structurile gramaticale corecte sau incorecte dintr-un enunț ascultat, să perceapă legăturile logice dintr-un mesaj oral și să semnaleze prin replici potrivite înțelegerea mesajului interlocutorului, să decodifice mesajului textului. *S-a ilustrat rolul* Metodologiei activității literar-artistice, care facilitează cultura comunicării, motivează decodificarea și codificarea textelor literare.

5. Pornind de la ideile valorificate pe parcurs, *a fost enunțată* ideea unui concept adecvat în valorificarea textului literar, și anume cel de ***Semnificare personală a textului***, ce presupune operații de analiză și sinteză în baza textului literar, de raportare la lumea concretă astfel încât învață să stabilească asemănări și deosebiri între obiecte, situații din text, acest fapt putând fi un punct de plecare pentru o comunicare eficientă sau pentru rezolvarea unei probleme comunicative. ***Conceptul semnificarea personală a textului (SemPeTe)***, adică *a da un înțeles, un sens personal textului*, pune în evidență relația dintre text-obiect-cel care interpretează textul, preșcolarul. Semnificarea presupune înțelegere, or, relația dintre semnificare și înțelegere este una logică, deoarece copilul încearcă să vadă lucrurile, evenimentele, fenomenele, situațiile descrise în relație cu alte entități, pe care le cunoaște, a căror specific îi este cunoscut. Semnificarea personală a textului incumbă identificarea entităților care pot fi supuse unei anumite interpretări, obținând valoarea unui anumit adevăr pentru preșcolar. În esență, SemPeTe pune problema

receptării textului la nivelul de vârstă a preșcolarului, într-o lumină nouă, marcând, totodată, specificul „angajamentului” semantic în direcția unei simple denotații, a unei înțelegeri simple a realității descrise prin aplicarea mai multor tehnici de către cadrul didactic. Elaborarea conceptului de SemPeTe se întemeiază pe faptul că textul literar, ca un conținut eminent artistic, constă în stabilirea unei legături funcționale între entitățile componente și de aceea capacitatea de a semnifica constituie trăsătura *sine qua non* a lui, care, în procesul de valorificare a textului literar de către preșcolari, urmează să fie decodificat. Pornind de la perceperea ideatică a conceptului SemPeTe, a fost elaborată ***Tehnologiei semnificației personale a textului***, care include 10 activități literar-artistice de valorificare a textului.

6. În baza consemnării contextului general al ideilor valorificate, *s-a elaborat Modelul pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice (Modelul FCCP)*, constituindu-se din patru componente de bază relaționale: cadrul conceptual al comunicării, cultura ca fenomen social, sensul noțional al activității literar-artistice și metodologia activității literar-artistice, formarea culturii comunicării la preșcolari prin valorificarea *Tehnologiei semnificației personale a textului*. Elementul de noutate se axează pe acțiunea preșcolarului, care, prin semnificarea personală a textului valorificat, acumulează elementele unei culturi a comunicării. *Modelul pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice* este structurat pe patru nivele în relaționare directă, articulate conform reperelor teoretico-metodologice care au condus la survenirea gândirii și atitudinii ideatice de rigoare. *Nivelul 1* reprezintă cadrul conceptual de bază al cercetării – *Comunicarea* - printr-un decupaj dintr-un câmp teoretic destul de extins; *Nivelul 2* vizează *Cultura ca fenomen social* și specificarea *culturii vorbirii* și *culturii comunicării* ca noțiuni corelative; *nivelul 3* al Modelului FCCP reprezintă *activitatea literar-artistă* la nivelul preșcolarilor; *nivelul 4* include *Formarea culturii comunicării* la preșcolari ca finalitate, procesul respectiv având drept condiții de realizare sferile activității literar-artistice și în calitate de instrumentar *Tehnologia semnificării personale a textului* (SemTePE).

Astfel, în *Modelul pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice* (Modelul FCCP) *se conturează fundamentele* teoretico-praxiologice, în cadrul căror cultura comunicării se constituie ca orizont al activității de formare. Prin această poziționare, s-a urmărit raportul generativ al diverselor entități, se dezvoltă parcursul delimitativ al formării culturii preșcolarilor mari.

7. Realizarea experimentului pedagogic a fost asigurată de *Tehnologia semnificării personale a textului* în rezultatul implementării căreia *s-au formulat argumente* pentru faptul că preșcolarii din grupul experimental au obținut rezultate bune la nivelul culturii comunicării. *Tehnologia Semnificarea personală a textului* valorificată în experiment în vederea formării culturii comunicării la preșcolari în contextul activității literar-artistice a pus în valoare aspecte de formare a culturii comunicării la preșcolarii din grupa mare, având la bază texte literare ce captează interesul copiilor și îi provoacă spre comunicarea receptivă, comunicarea expresivă. Totodată, activitățile în baza textului literar au evidențiat valorile literar-artistice ca indicatori ai comunicării culte ale copiilor. Progresul înregistrat în urma activităților

experimentale, demonstrează o diferență semnificativă și o creștere a ponderii cantitative și calitative a valorilor experimentale obținute de subiecții din eșantionul experimental comparativ cu cel de control: 43,63% nivel atins (grupul experimental) și 21,81% nivel atins (grupul de control) sau 10,90% nivelul necesită sprijin (grupul experimental) și 25,45% nivelul necesită sprijin (grupul de control). În felul acesta, a fost demonstrată funcționalitatea *Modelului pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice*, confirmat teoretic și valorificat aplicativ prin valorile dobândite de subiecții educaționali în domeniul culturii comunicării în raport cu textele literar-artistice. Prin racordarea comunicării la text s-a legitimat rolul ideii de semnificare personală a textului, dialectica formativă a acesteia în procesul de formare a culturii comunicării la preșcolari.

Este demonstrată valoarea pedagogică a cercetării, a cărei **problemă științifică importantă soluționată** rezidă în conceptualizarea Modelului pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice, *fapt care a contribuit* la formarea culturii comunicării preșcolarelor, *în vederea direcționării procesului și racordării la cerințele privind educația preșcolară*.

În consens cu rezultatele cercetării, propunem următoarele **recomandări**:

1. Reieșind din valorile produse prin cercetare, este recomandabil *a revedea strategia* educațională la nivelul educației preșcolare în domeniul formării competențelor de comunicare în limba maternă, coordonată de bază în formulările Comisiei Europene, *fapt realizabil prin elaborarea unui Ghid metodologic* cu titlul „Cultura comunicării în educația preșcolară: repere metodologice”.
2. Datele experimentale, demonstrând rezultativitatea valorificării *Tehnologiei semnificării personale a textului* în procesul de formare a culturii comunicării prin activitatea literar-artistice, *pot servi ca argument în aplicarea* acesteia la nivelul copiilor din *clasele primare*, prin includerea specificului de vârstă a elevilor din învățământul primar.
3. Este rațională extinderea rezultatelor teoretice, metodologice și practice în formarea profesională a cadrelor didactice în contextul asigurării educației de calitate din perspectiva formării culturii comunicării. În acest sens, poate fi elaborat un *proiect de cercetare* la subiectul respectiv, cu titlul „Valorile educaționale ale textului literar-artistice din perspectiva formării continue a cadrelor didactice”.

BIBLIOGRAFIE:

1. ANTOCI D., ABREJA S. Aptitudinile de comunicare ale managerilor grupelor de copii din instituțiile preșcolare. În: *Materialele Congresului Științific Internațional Polono-Moldo-Român: Educație – Politică – Societate*. Vol.III, nr.1. Chișinău: S.n., 2019 (Tipografia UST). pp.34-44. ISBN 978-9975-76-273-1.
2. BARALIUC, N. Competența de receptare literar-artistică, evaluarea ei prin jocul-dramatizare. În: *Revista Studia Universitatis, Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*, 2009, nr. 5(25), pp. 145-147. ISSN 1857-2103.
3. CALLO, T. *Educația comunicării verbale*. Chișinău: Litera, 2003. 148 p ISBN 9975-74-559-8.
4. CARTALEANU, T., COSOVAN, O., GORAȘ-POSTICĂ, V. *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău: ProDidactica, 2008. 204 p. ISBN 978 -9975-97- 634-3.
5. CEMORTAN, S. *Metodica organizării activităților literar-artistice a preșcolarilor*. Chișinău: Lumina, 1991. 158 p. ISBN 5-372-00779-6.
6. CIOBANU, A. *Limba maternă și cultivarea ei*. Chișinău. 1988. 231 p.
7. COJOCARU, Victoria. CHIRICĂ, Galina, CARABET, Natalia. Dezvoltarea educației preșcolare în Moldova: istorie, tradiții, perspective. UST: CEP, 2019, 186 p. ISBN 978-9975-76-287-8.
8. DUMINICĂ, S. Abordări teoretice ale noului curriculum privind formarea competențelor de comunicare la preșcolari. În: *Perspectivile și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*, 7 iunie 2018, Cahul: Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu”, 2018, Vol.2, pp. 65-68. ISBN 978-9975-88-042-8.
9. DUMINICĂ, S. Etapele formării competențelor de comunicare la preșcolari. În: *Managementul educațional: realizări și perspective de dezvoltare*, Ed. Ediția a III-a, 8 mai 2020, Bălți. Bălți: Tipografia din Bălți, 2020, Ediția 3-a, pp. 288-294. ISBN 978-9975-3422-5-4.
10. DINU, M. *Comunicarea*. București: Orizonturi, 2000. 438 p. ISBN 978-973-736-071-7
11. EZECHIL, L. *Comunicarea educațională în context școlar*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2002. 184 p. ISBN: 973-30-2317-5.
12. GÎNJU, S., CARABET, N., HAHEU, E., MOCANU, L. *Didactica educației preșcolare*. Chișinău: UPS „I. Creangă”, 2012. 221 p. ISBN 978-9975-46-116-0.
13. GLAVA, A., POCOL, M., TĂTARU, L-L. *Educație timpurie - ghid metodic pentru aplicarea curriculumului preșcolar*. Pitești: Paralela 45, 2009. 178 p. ISBN 978-973-47-0685-3.
14. GOLUBIȚCHI, S. Producerea mesajului oral – modalitate de realizare a comunicării orale în clasele primare. În: *Materialele conferinței științifice internaționale Știință și educație: Noi abordări și perspective*. 24-25 martie 2023 Seria XXV Volumul II ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI. pp.298-303. ISBN 978-9975-46-783-4.
15. HADÎRCĂ, M. *Competența de comunicare: Conceptualizare, formare, evaluare*. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, „Print-Caro”, 2020. 164 p. ISBN 978-9975-48-177-9.

16. HADÎRCĂ, M., CALLO, T., CAZACU, T. *Cadrul de referință privind formarea vorbitorului cult de limbă română: (vorbitori nativi și alolingvi): Studii de analiză și sinteză*. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2017. 187 p. ISBN 978-9975-48-113-7
17. MIH, V. *Înțelegerea textelor: Strategii și mecanisme cognitive; aplicații în domeniul educațional*. Cluj- Napoca, România: ASCR. 2004. 278 p. ISBN 973-79-73-08-9.
18. MÎSLIȚCHI, V. Dezvoltarea competenței de comunicare – preocupare stringentă a personalității performante. În: *Știință, educație, cultură*, 15 februarie 2020, Comrat: Universitatea de Stat din Comrat, 2020, Vol.3, pp. 88-95. ISBN 978-9975-83-093-5.
19. MÎSLIȚCHI, V. PRODAN, I. Formarea capacităților de comunicare la copiii de vârstă preșcolară. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective: Didactica Învățământului Primar și Preșcolar*, 28-29 septembrie 2018, Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2018, Vol. 2, pp. 64-72. ISBN 978-9975-76-249-6.
20. MOCANU, L. *Teorii și metodologii avansate în didactici particulare (Dezvoltarea limbajului și comunicării)*. Suport de curs, Chișinău: UPS „I. Creangă” 2020. 68 p. ISBN 978-9975-46-437-6.
21. OLĂRESCU, V., PONOMARI, D. Viziuni teoretice despre dinamica dezvoltării comunicării la preșcolari. În: *Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului*, Ed. 19, 24 martie 2017, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: CEP UPS „I. Creangă”, 2017, Seria 19, Vol.1, pp. 171-178. ISBN 978-9975-46-333-1.
22. ORȚAN, F. *Comunicare interpersonală în mediile școlare*. Oradea: Universitatea din Oradea, 2005. 229 p. ISBN 973-613-781-3.
23. PALADI O. Nivelul de individualitate și aptitudinile de comunicare la copiii de vîrsta preșcolară. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale consacrate aniversării a 75 de ani de activitate, Institutul de Științe ale Educației: Istorie, Performanțe, Personalități*. 20-21 octombrie, IȘE, 2016, p. 41-45. ISBN 978-9975-48-104-5.
24. PALII, A. *Cultura comunicării*. Chișinău: Epigraf, 2005. 296 p. ISBN 9975-924-50-6.
25. PAMFIL, A. *Didactica literaturii*. București: Art, 2016. 320 p. ISBN: 9786067103359.
26. PÂNIȘOARĂ, I. O. *Comunicarea eficientă*. Iași: Polirom, 2015. 478 p. ISBN 978-973-46-5479-6.
27. PÂSLARU, V. *Introducere în teoria educației literar-artistice*. Chișinău: Sigma, 2013. 198 p. ISBN: 978-973-649-875-6.
28. PONOMARI, D. *Dezvoltarea comunicării la copiii preșcolari cu tulburări de limbaj*: tz. de doct. în psihologie. Chișinău, 2019, 281p.
29. RACU J. Formarea abilităților comunicative la preșcolari ca factor al socializării eficiente. În: *Repre metodologice pentru socializarea copiilor de vârstă timpurie*. Chișinău: IȘE, 2015. pp.45-51. ISBN 978-9975-48-089-5.
30. SACALIUC, N.; COJOCARU, V. *Fundamente pentru o știință a educației copiilor de vârstă preșcolară*. Chișinău: Cartea Moldovei (F.E.-P. „Tipografia Centrală”), 2005. 332 p. ISBN 9975-60-185-5.
31. SADOVEI, L. Abordarea comunicării din perspectiva teoriei organizaționale. În: *Vector European*, 2022, nr. 2, pp. 117-121. ISSN 2345-1106.

32. SADOVEI, L. BOȚAN, A. *Ghid de autoformare la studenți a culturii comunicării pedagogice*. Chișinău: Î.S.F.E.P. „Tipografia UPS „Ion Creangă”, 2013. 120 p. ISBN 978-9975-115-06-3.

33. SILISTRARU, N., GOLUBIȚCHI, S. *Pedagogia învățământului superior*. Ghid metodologic. Chișinău: UST, 2014. 129 p. ISBN 978-9975-76-102-4.

34. STAN, C. *Pedagogia comunicării-note de curs*, 114 p. [citat 21.12.18]. Disponibil: <https://edoc.site/teoria-si-metodologia-instruirii-pdf-free.htm>

35. ȘOITU, L. *Pedagogia comunicării*. Iași: Institutul European, 2001. 278 p. ISBN 973-611-199-7.

36. ȘCHIOPU, C. *Metodologia educației literar-artistice a elevilor – tz. de doct.habilitat în științe pedagogice*. Chișinău, 2016.

37. ȘCHIOPU, C. *Opera literară: receptare și interpretare*. Chișinău: s.n. , 2022. 224 p. ISBN 978-9975-3207-4-0

38. TRAN, V., STĂNCIUGELU, I. *Teoria comunicării*. Ediția a 2-a, revizuită. București: comunicare. ro, 2003. ISBN 973-8376-41-6.

39. ZGARDAN-CRUDU, A. COROPCEANU, A. Formarea culturii comunicării la lecțiile de limbă și literatură română în baza valorificării competenței de comunicare orală. În: *Revistă de științe socioumane*, 2021, nr. 2(48), pp. 15-24. ISSN 1857-0119.

În limba rusă

40. ЛИСИНА, М.И. *Общение с взрослыми у детей первых 7 лет жизни*. в кн.: Хрестоматия по детской психологии: от младенца до подростка. Москва: МПСИ, 2005. 656 с.

Documente de politici ale educației și documente normative:

41. *Curriculumul pentru educație timpurie*. Chișinău: Lyceum, 2019 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). – 128 p. ISBN 978-9975-3285-7-9.

42. *Curriculum pentru educație timpurie*. 2019. https://www.edu.ro/sites/default/files/Curriculum%20ET_2019_aug.pdf

43. Legea educației naționale. Legea nr.1/2011. În: *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr.18 din 10 ianuarie 2011.

44. *Politici în domeniul educației din România*. 2018. Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/politici-in-domeniul-educatiei-program/dima>.

45. *Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani (variantă revăzută/dezvoltată)* Chișinău: Lyceum, 2019. 92 p.

46. STANDARDE privind materialele de predare învățare în educația timpurie | Ordin 4143/2022

[https://lege5.ro/Gratuit/gezdemztgyztm/standarde-privind-materialele-de-predare-
invatare-in-educatia-timpurie-ordin-4143-2022?dp=gq4dkmbsgm2tiny](https://lege5.ro/Gratuit/gezdemztgyztm/standarde-privind-materialele-de-predare-invatare-in-educatia-timpurie-ordin-4143-2022?dp=gq4dkmbsgm2tiny)

47. *Suport pentru explicitarea și înțelegerea unor concepte și instrumente cu care operează curriculumul pentru educație timpurie*. Ministerul Educației Naționale. 2019. 105 p.

Lista publicațiilor autoarei la tema tezei

48. GOLUBIȚCHI, S., ȚIFRAC, M. Caracteristicile și perspectivele comunicării didactice. În: *Tradiție și inovație în educație: Învățământul general: tradiție și*

inovație. Ed. 1, 18-19 octombrie 2019. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2019, Vol. I, pp. 78-81. ISBN 978-9975-76-289-2.

49. **ȚIFRAC, M.** Activitățile educaționale în învățământul preșcolar. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective: Științe Exacte și ale Naturii și Didactica Științelor Exacte și ale Naturii*, 29-30 septembrie 2020, Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2021, Vol. 2, pp. 24-27. ISBN 978-9975-76-312-7.

50. **ȚIFRAC, M.** Activitățile integrate și literar-artistice la grupele de preșcolari. În: *Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională*, 2022, nr. 2-3(132-133), pp. 76-78. ISSN 1810-6455.

51. **ȚIFRAC, M.** Aspecte ale activității integrate și literar-artistice la preșcolari. În: *Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională*, 2021, nr. 6(139), pp. 42-44. ISSN 1810-6455.

52. **ȚIFRAC, M.** Aspecte privind eficiența și remediile comunicării. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective: Științe Socio-umanistice și Didactica Științelor Socio-umanistice*, 29-30 septembrie 2020, Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2020, Vol. 3, pp. 209-213. ISBN 978-9975-76-311-0.

53. **ȚIFRAC, M.** Comunicarea din perspectiva culturii individualiste și colectiviste la grupele de preșcolari. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*, 2022, nr. 5(155), pp. 75-77. ISSN 1857-2103.

54. **ȚIFRAC, M.** Comunicarea în cadrul grupului. În: *Orientări axiologice ale constructivismului în educația modernă: Conferință științifico-practică cu participare internațională*, 31 ianuarie - 1 februarie 2020, Chișinău: Tipografia Universității de Stat din Tiraspol, 2020, pp. 368-371. ISBN 978-9975-76-299-1.

55. **ȚIFRAC, M.** Comunicarea și instrumentele digitale pentru activitățile online desfășurate cu preșcolarii. În: *Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională*, 2021, nr. 4-5(128-129), pp. 54-57. ISSN 1810-6455.

56. **ȚIFRAC, M.** Dezvoltarea comunicării la preșcolari prin metode interactive de grup. În: *Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională*, 2021, nr. 2(126), pp. 22-25. ISSN 1810-6455.

57. **ȚIFRAC, M.** Elemente ale culturii comunicării la vârsta preșcolară. În: *Cultura cercetării pedagogice: provocări și tendințe contemporane*, Ed. 1, 5-6 iunie 2021, Chișinău: INCE, 2021, Ediția 1, Vol.5, pp. 219-231. ISBN 978-9975-76-350-9.

58. **ȚIFRAC, M.** Elemente de specificitate ale comunicării didactice. În: *Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice: Educație preșcolară și primară*, 28-29 februarie 2020, Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2020, Vol. 4, pp. 293-296. ISBN 978-9975-76-301-1.

59. **ȚIFRAC, M.** Formarea culturii comunicării la preșcolari în contextul activității literar-artistice. În: *Două maluri ale Nistrului – un viitor comun*, 9-10 iulie 2022, Chișinău: Tipografia Universității de Stat din Tiraspol, 2022, pp. 120-121. ISBN 978-9975-76-407-0.

60. **ȚIFRAC, M.** Limbă și comunicare – domeniul experiențial în învățământul preșcolar. În: *International scientific and practical conference Actual priorities of modern science, education and practice*. 29 martie-01 aprilie, France, Paris, p.526-528, ISBN 979-8-88526-748-9.

61. **ȚIFRAC, M.** Rolul metodelor de interacțiune în comunicarea preșcolariilor. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective: Pedagogia Școlii Superioare și*

Psihopedagogie și Pedagogie în Învățământul Preșcolar și Primar, 29-30 septembrie 2020, Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2020, Vol. 2, pp. 271-275. ISBN 978-9975-76-311-0, 978-9975-76-313-4.

62. **ȚIFRAC, M.** Unele aspecte ale culturii și comunicării în preșcolaritate. În: *Profesionalizarea cadrelor didactice: tendințe și realități socio-psiho-pedagogice*, 14 mai 2021. Chișinău: Centrul Editorial „Univers Pedagogic”, 2021, pp. 341-344. ISBN 978-9975-3336-3-4.

63. **ȚIFRAC, M. GOLUBIȚCHI, S.** Aspecte teoretice ale culturii comunicării la preșcolari. În: *Orientări actuale în cercetarea doctorală*, Ed. 8, 15 septembrie 2018, Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2019, Ediția 8, pp. 93-99. ISBN 978-9975-50-236-8.

ADNOTARE

Țifrac Maria

Formarea culturii comunicării la preșcolari în contextul activității literar-artistice

Teză de doctor în științe ale educației, Chișinău, 2024

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (183 surse), 15 anexe, 165 pagini text de bază, 46 tabele și 10 figuri.

Publicații la tema tezei: Rezultatele obținute sunt publicate în 18 lucrări științifice (6 articole în reviste de profil, 12 comunicări la conferințe naționale și internaționale).

Cuvinte-cheie: comunicare, cultură, cultura vorbirii, cultura comunicării, preșcolari, activitate, activitate literar-artistică, text literar, semnificare personală a textului, profesori pentru învățământul preșcolar, valorificare.

Scopul cercetării: Determinarea fundamentelor teoretice și praxiologice ale culturii comunicării, elaborarea și validarea *Modelului pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice*, având ca parte componentă *Tehnologia semnificării personale a textului*.

Obiectivele cercetării: Stabilirea reperelor teoretice ale culturii comunicării: *comunicare, comunicare didactică, comunicare educațională*; determinarea principiilor, factorilor, criteriilor și condițiilor psihopedagogice ale formării culturii comunicării la preșcolari în contextul activității literar-artistice; specificarea etapelor activității literar-artistice la vârsta preșcolară; diagnosticarea experimentală a nivelului culturii comunicării a preșcolarilor în cadrul activității literar-artistice; elaborarea și valorificarea experimentală a *Tehnologiei semnificării personale a textului*; realizarea studiului experimental la nivel de profesori pentru învățământul preșcolar.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezidă în: elaborarea *Modelului pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice* și demonstrarea valabilității funcționale a acestuia; esențializarea ideii de *semnificare personală a textului* de către preșcolari; elaborarea și validarea *Tehnologiei semnificării personale a textului* în cadrul activităților literar-artistice și a *Programului formativ „Comunicăm, cultura o dezvoltăm”*.

Rezultatele obținute care au contribuit la soluționarea problemei științifice importante: rezidă în conceptualizarea *Modelului pedagogic de formare a culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice*, *fapt care a contribuit* la formarea culturii comunicării preșcolarilor, *în vederea* direcționării procesului și racordării la cerințele privind educația preșcolară.

Semnificația teoretică a cercetării: este susținută de precizarea principiilor și a factorilor determinativi ai formării culturii comunicării la preșcolari prin activități literar-artistice; argumentarea științifică a relevanței și a necesității formării culturii comunicării la preșcolari din perspectiva educației literar-artistice; semnificarea noțiunii de activitate literar-artistică a preșcolarilor, de semnificare personală a textului.

Valoarea aplicativă a cercetării: este reprezentată de elucidarea experiențelor praxiologice ale formării culturii comunicării, în general, și a limbajului, în special, ale preșcolarilor prin textele literare, experiențe care pot fi valorificate și la nivelul claselor primare. Rezultatele experimentale și concluziile cercetării pot fi utilizate în reconsiderarea ideilor și concepțiilor existente cu privire la formarea culturii comunicării la preșcolari în contextul activității literar-artistice.

Implementarea rezultatelor cercetării teoretico-experimentale s-a realizat prin valorificarea *Tehnologiei semnificării personale a textului în cadrul activităților literar-artistice* din grădinița Școlii Gimnazială nr. 5, Sighetu Marmăției, Maramureș, România și a conținuturilor *Programului formativ „Comunicăm, cultura o dezvoltăm”*.

ANNOTATION

Tifrac Maria

Forming the culture of communication in preschoolers in the context of literary-artistic activity

Doctoral thesis in education sciences, Chişinău, 2024

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography (183 sources), 15 annexes, 165 pages of basic text, 46 tables and 10 figures.

The research results the results obtained are published in 18 scientific papers (6 articles in specialized journals, 12 communications at national and international conferences).

Keywords: communication, culture, speech culture, communication culture, preschoolers, activity, literary-artistic activity, literary text, personal meaning of the text, preschool education teacher, valorization.

The purpose of the research: Determining the theoretical and praxeological foundations of the culture of communication, developing and validating the *Pedagogical Model for the formation of the culture of communication in preschoolers through literary-artistic activities*, having as a component the *Technology of personal meaning of the text*.

Research objectives: establishing the theoretical landmarks of communication culture: *communication, didactic communication, educational communication*; determining the principles, factors, criteria and psycho-pedagogical conditions of the formation of communication culture in preschoolers in the context of literary-artistic activity; specifying the stages of literary-artistic activity at preschool age; pre-experimental diagnosis of the level of communication culture of preschoolers within the literary-artistic activity; the elaboration and experimental exploitation of the *Technology of personal meaning of the text*; carrying out the experimental study at the level of preschool education teacher.

The scientific novelty and originality of the research: the elaboration of the *Pedagogical Model for the formation of communication culture in preschoolers through literary-artistic activities* and the demonstration of its functional validity; the essentialization of the idea of personal meaning of the text by preschoolers; elaboration and validation of the *Technology of personal meaning of the text* within the literary-artistic activities and of the *Training program "We communicate, we develop culture"*.

The obtained results that contributed to the solution of the important scientific problem reside in: the conceptualization of the *Pedagogical Model for the formation of the culture of communication in preschoolers through literary-artistic activities*, a fact that contributed to the formation of the culture of communication of preschoolers, in order to direct the process and meet the requirements regarding preschool education.

The theoretical significance of the research: it is supported by specifying the principles and determining factors of the formation of the culture of communication in preschoolers through literary-artistic activities; the scientific argumentation of the relevance and necessity of the formation of communication culture in preschoolers from the perspective of literary-artistic education; the meaning of the notion of literary-artistic activity of preschoolers, of the personal meaning of the text.

The applied value of the research: it is represented by the elucidation of the praxeological experiences of the formation of communication culture, in general, and of language, in particular, of preschoolers through literary texts, experiences that can also be exploited at the level of primary classes. The experimental results and research conclusions can be used in the reconsideration of existing ideas and conceptions regarding the formation of communication culture in preschoolers in the context of literary-artistic activity.

The implementation of the results of the theoretical-experimental research was realized by capitalizing on the *Technology of personal meaning of the text within the literary-artistic activities* in the kindergarten of the Secondary School no. 5, Sighetu Marmaţiei, Maramureş, Romania and the contents of the *Training program "We communicate, we develop culture"*.

ȚIFRAC MARIA

**FORMAREA CULTURII COMUNICĂRII LA PREȘCOLARI
ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚII LITERAR-ARTISTICE**

SPECIALITATEA 531.01 – Teoria generală a educației

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

Aprobat spre tipar: 09.03.2024

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar.:1.5

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tiraj 50ex.

Comanda nr. 50

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”
din Chișinău, str. Ion Creangă, nr. 1, MD-2069